

ZDRAVOTNÍ GRAMOTNOST 2021: JAK MŮŽEME LÉPE ZÍSKAT INFORMACE O ZDRAVÍ?

Klára Bohutínská, Eva Lesenková

Anotace

Významná role v podpoře zdravotní gramotnosti patří společně se zdravotnickými subjekty vzdělávacím a kulturním institucím a organizacím, velký přínos mají také patientské organizace a jiné podpůrné skupiny. Mezi aktivity, kterými Národní lékařská knihovna od roku 2016 podporuje rozvoj zdravotní gramotnosti v ČR, patří akce v rámci celoživotního vzdělávání. Příspěvek informuje o kurzu s tematikou této gramotnosti, který probíhal na jaře 2021 v prostředí LMS Moodle. Prezentovány jsou zkušenosti s vytvořením obsahu, přípravou, průběhem a s výsledky hodnocení kurzu.

Klíčová slova

zdravotní gramotnost, knihovny, hodnocení kvality informačních zdrojů, informační chování

1 Úvod

Knihovníci, jako informační specialisté, se ve své praxi setkávají i s dotazy uživatelů z oblasti zdraví či zdravotnictví. Aby knihovníci mohli svým uživatelům poskytovat kvalitní a relevantní informace, je potřeba je s rozvojem nových služeb v této oblasti také postupně vzdělávat. Organizovaná školení mohou pomoci knihovníkům, aby byli schopni uživatelům poradit, kde hledat a získávat užitečné informace.

2 Systém knihoven, koncepce rozvoje knihoven ČR 21–27

Česká republika v mezinárodním srovnání disponuje výjimečně hustou knihovní sítí, zahrnující přes 6000 knihoven a jejich poboček, které poskytují veřejné knihovnické a informační služby ve smyslu zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). Směr rozvoje České republiky na další desetiletí je deklarován v dokumentu Strategický rámec České republiky 2030 [1]. V kapitole Lidé a společnost je zdůrazňován cíl veřejných politik, které musí vést ke zlepšování kvality života všech obyvatel. Systém knihoven ČR a jejich činnosti mají potenciál, který lze k naplňování tohoto cíle využít.

Dokumentem obecné povahy, který zastřešuje různorodý systém knihoven, jejichž provozovateli jsou obce, kraje, státní instituce i soukromé subjekty, je Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030 [2]. Koncepce vytyčuje základní cíle pro činnost knihoven, které mohou působit jako komunitní centra, jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce a konečně tradičně jako správci kulturního a znalostního bohatství.

Knihovny již hrají velkou roli v celoživotním vzdělávání. Podle vize s výhledem do roku 2030 by tak knihovny měly být i společností vnímány. Tedy jako nepostradatelné instituce neformálního celoživotního a občanského vzdělávání: měly by se stát první volbou v posilování kompetencí a rozvoji gramotnosti ve společnosti, a to zejména v oblasti čtenářské a informační gramotnosti.

Veřejné knihovny tedy mohou jednoduše podporovat také zdravotní gramotnost, a to šířením povědomí o ní. Podle zahraničních zkušeností existují různé cesty, kterými knihovny mohou poskytovat přístup ke správným informacím pro uživatele zdravotní péče.

3 Zahraniční zkušenosti s rolí knihoven ve zdravotní gramotnosti

Před více než 20 lety bylo deklarováno americkou asociací lékařských knihoven Medical Library Association (MLA) prohlášení o roli knihovníka v podpoře uživatele (konzumenta, spotřebitele) při získávání informací o zdraví a při jejich vzdělávání. V prohlášení jsou vytyčeny okruhy činností, na kterých se knihovníci podílejí [3].

Knihovník vystupuje jako expert v oblasti správy sbírek, jejich sběru, třídění, organizace specializovaných souborů (sbírek) a jejich šíření klasickou i elektronickou cestou a dále jako:

- iniciátor a tvůrce vzdělávacích programů s podporou moderních vzdělávacích metod;
- spolupracovník organizovaných i individuálních subjektů zabývajících se informacemi o zdraví účastníka zdravotní péče (CHI – consumer health information);
- šířitel a propagátor;
- výzkumník.

Inspirativní příklady ze zahraničí [4,5,6] ukazují, jak jsou knihovny a knihovníci v partnerství s různými společenskými odvětvími, včetně univerzit, nemocnic a jiných zdravotnických zařízení, komunitních organizací, dobrovolných orgánů a vládních agentur, zapojeni do pomoci občanům za účelem zvýšení zdravotní gramotnosti ve společnosti. Publikované zkušenosti z USA, Velké Británie, Irska, Itálie, Chorvatska, Turecka aj. [7] ukazují různé přístupy, cesty a možnosti, které poskytují knihovníci v podpoře zdravotní gramotnosti.

4 NLK a aktivity k podpoře zdravotní gramotnosti

Národní lékařská knihovna (NLK) se zapojuje do národních aktivit podporujících zvyšování zdravotní gramotnosti, které probíhají v rámci Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí [8]. Činnosti NLK v rámci podpory zdravotní gramotnosti jsou zaměřeny na dva směry – na informování široké veřejnosti a na vzdělávání knihovníků. Pro veřejnost NLK vytváří portál MedLike [9], který soustřeďuje odkazy na spolehlivé informační zdroje o zdraví a nemoci pro občana. Pro knihovníky NLK připravuje různé vzdělávací programy, jejichž hlavním cílem je motivovat knihovníky i z mimooborových knihoven tak, aby se svými činnostmi také zapojili do šíření zdravotní gramotnosti mezi širší občanskou veřejnost. Za tímto účelem probíhají od roku 2017 školení, na kterých bylo dosud proškoleny přes sto knihovníků. V letošním roce pak byl vytvořen vzdělávací program v e-learningové formě.

4.1 E-learningový kurz NLK k podpoře zdravotní gramotnosti

Cílem NLK je šířit zdravotní gramotnost po celé republice, a to v různých typech knihoven – od té nejmenší městské až po knihovny krajské. V předešlých letech realizovala NLK semináře v různých knihovnách napříč Českou republikou. Navzdory úsilí však byli proškoleni knihovníci pouze z blízkého okolí místa školení. Pro úspěšné šíření zdravotní gramotnosti bylo zapotřebí uspořádat více vzdělávacích akcí. Úsilí NLK však ztížila protiepidemická opatření proti šíření onemocnění covid-19, kvůli kterým nebylo možné realizovat prezenční výuku. Východiskem vzniklé situace bylo uspořádat vzdělávací akci v online prostředí. Zvolena byla asynchronní forma, jejíž příprava je náročnější, ale je časově flexibilnější k potřebám studujících.

E-learningový kurz byl vytvořen v prostředí Moodle na platformě Kurzy.knihovna.cz [10], která je provozována Moravskou zemskou knihovnou a její využití pro knihovny je zdarma. Oficiálně byl kurz spuštěn 7. 6. 2021 a účastníci jej mohli studovat

do 30. 6. 2021. Do budoucna je zvažována neomezená a trvalá přístupnost kurzu.

4.1.1 Obsah kurzu

Cílem kurzu bylo posílit vědomí o důležitosti kritického výběru hledané informace o zdraví či nemocech a motivovat knihovníky ke spolupráci v podpoře zdravotní gramotnosti.

Autorem prvního modulu byl prof. MUDr. Jan Holčík, DrSc., a účastníci se v něm dozvěděli, co je pojem zdraví a co jej ovlivňuje, co znamená pojem zdravotní gramotnost a proč má cenu usilovat o zvýšení její úrovně.

Druhý modul připravila PhDr. Eva Lesenková, Ph.D., a účastníci po jeho absolvování měli vědět, jakým způsobem navazuje zdravotní gramotnost na jiné knihovnickům známé gramotnosti a jakým způsobem mohou knihovníci podporovat zdravotní gramotnost občanů.

Autory posledního modulu byli Mgr. Klára Bohutínská a PhDr. Ondřej Burský, DiS. Účastníci byli jeho prostřednictvím seznámeni s kritérii, kterými se při výběru informací mohou řídit, s praktikami klamavých webů a s konkrétními webovými informačními zdroji, ze kterých lze čerpat věrohodné informace o zdraví a nemocech, jako např. portál NZIP.cz či portál MedLike.

Součástí každého modulu byl krátký kvíz s několika otázkami pro ověření znalostí. Poslední modul zahrnoval cvičení, prostřednictvím kterého se účastníci měli naučit pomocí kritérií kvality sami rozpoznávat důvěryhodné zdroje.

Jedním z cílů kurzu bylo šířit povědomí o zdravotní gramotnosti mezi knihovníky. Podmínky kurzu byly nastaveny tak, aby jej každý účastník zvládl dokončit. K úspěšnému absolvování kurzu bylo zapotřebí:

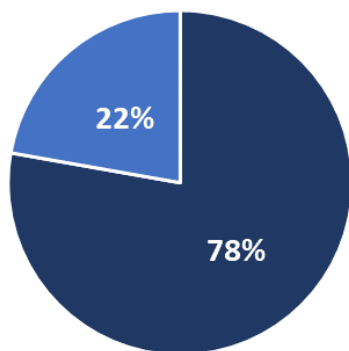
- nastudovat všechny základní studijní materiály,
- vyzkoušet své znalosti ve všech kvízech, přičemž nebyla stanovena hraniční známka, které by museli účastníci dosáhnout,
- odevzdat vyplněný dokument ze cvičení, na základě kterého účastníci dostávali zpětnou vazbu lektora,
- vyplnit závěrečné hodnocení kurzu.

Předpokladem bylo, že studium kurzu zabere účastníkům celkem 4 hodiny.

4.1.2 Zpětná vazba účastníků

Během předregistrace projevilo o kurz zájem přes 100 knihovníků z různých knihoven. Přimo do kurzu se přihlásilo 72 účastníků a 56 z nich jej úspěšně dokončilo.

Počet absolventů kurzu

■ Úspěšně dokončilo ■ Nedokončilo

Graf 1 – Počet absolventů kurzu

Celkem 59 účastníků kurzu pak prostřednictvím závěrečného dotazníku poskytlo NLK zpětnou vazbu. Kurz splnil očekávání 59 % respondentů. Zbýlých 41 % respondentů uvedlo, že kurz splnil jejich očekávání pouze částečně.

Prostřednictvím otázky vyjádřete svůj souhlas/nesouhlas se čtyřmi výroky (viz graf č. 2). 93 % účastníků uvedlo, že byl pro ně kurz přínosný a podle 95 % účastníků splnil kurz definované cíle. Nové znalosti získalo 97 % účastníků a stejné procento účastníků využije získané znalosti v praxi.

V otevřených otázkách pak měli účastníci možnost vyjádřit se k tomu, co jim v kurzu chybělo či co jim vadilo. Celkem 8 účastníků uvedlo, že by uvítali bližší informace k tomu, jak se knihovnici mohou do šíření zdravotní gramotnosti konkrétně zapojit. Sedm účastníků by pak upřednostnilo více tipů na důvěryhodné zdroje a dva účastníci by měli zájem o informace k prevenci a péči o vlastní zdraví. Jeden z účastníků pak navrhoval zařadit do programu také informace o fake news a hoaxech.

Účastníky nejvíce zaujalo téma hodnocení kvality informačních zdrojů – explicitně jej v hodnocení zmínilo 40 účastníků. Dále je také zaujaly tipy na konkrétní informační zdroje (7 účastníků) či vymezení pojmu zdravotní gramotnost (3 účastníci). Ve své praxi pak nově získané znalosti o hodnocení kvality informačních zdrojů bezprostředně uplatní celkem 18 účastníků, 13 účastníků uvedlo, že brzy využije tipy na konkrétní zdroje. Celkem 5 účastníků pak sdělilo, že bezprostředně ve své praxi z kurzu nevyužije nic.

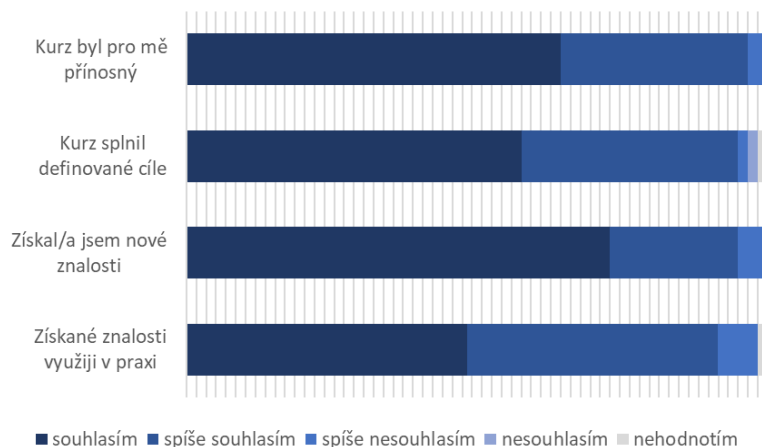
Hodnocení kurzu vychází z kvantitativního šetření, jehož výsledky vycházely především z názorů účastníků. Výsledky hodnocení však naznačují, že kurz byl pro účastníky přínosný a že získali nové znalosti, které uplatní ve své praxi.

4.1.3 Analýza chování účastníků při hodnocení kvality informací

Součástí modulu 3 bylo cvičení mající za úkol naučit účastníky všimnout si jednotlivých aspektů webu, které jim mohou napomoci při hodnocení kvality webových zdrojů. Účastníci měli pomocí metodiky zhodnotit 4 různé články na odlišných webech.

Metodika, vytvořená speciálně pro toto cvičení, vychází z metodiky NLK pro posuzování kvality získávaných dokumentů pro portál MedLike [11] a metodiky CRAP test [12]. Účastníci měli za úkol k 8 základním kritériím pro hodnocení kvality (Autorství, Vlastnictví, Aktuálnost, Ověřitelnost zdrojů, Komplementarita informací, Uživatelská přívětivost, Ochrana osobních údajů, Transparentnost) přiřadit vhodný počet bodů podle toho, zda daný článek, případně celý web, obsahuje aspekty odpovídající kritériím.

Vyjádřete svůj souhlas/nesouhlas s následujícími výroky:

■ souhlasím ■ spíše souhlasím ■ spíše nesouhlasím ■ nesouhlasím ■ nehodnotím

Graf 2 – Přínos kurzu

Název článku	Zdrojový web	Odkaz	Autorství (autor článku)	Vlastnictví	Aktuálnost (datum vydání/poslední aktualizace)	Ověřitelnost zdrojů (odkazy na původní zdroje)	Komplementarita informací (pro koho je informace/stránka určena)	Uživatelská přívětivost (přívětivost, chyby)	Ochrana osobních údajů (obsahuje GDPR)	Transparentnost (jak je stránka financována?)	Celkem
			5x	5x	3x	3x	3x	3x	1x	3x	
Asthma bronchiální	ČOPN	https://www.copn.cz/cs/pro-pacienty/o-nemocech/asthma-bronchiální	neuvezen (0 b.)	Český občanský spolek proti plicním nemocem (5 b.)	neuvezeno (0 b.)	neuvezeno (0 b.)	pro pacienty (5 b.)	přívětivé, srozumitelné, bez chyb (5 b.)	informace o GDPR, bez nutné registrace (5 b.)	bez reklamního sdělení, z financí spolku (5 b.)	75 b.
Astma. Díky správné léčbě lze žít s touto nemocí bez astmatických záchvatů.	Ordinace.cz	https://www.ordinace.cz/clanek/astma-diky-spravne-lecbe-lze-zit-s-touto-nemoci-bez-astmatickych-zachvatu/	neuvezen (0 b.)	Pears Health Cyber s.r.o. - není na první pohled vidět, kontakt pouze na redakci, bez kontaktu na společnost (1 b.)	neuvezeno (0 b.)	neuvezeno (0 b.)	pro laickou veřejnost, obsahuje emotivní příběh (1 b.)	srozumitelné, bez chyb (3 b.)	informace o GDPR, bez nutné registrace (5 b.)	obsahuje reklamy spojené s prodejem zboží týkajícího se dané tématiky (0 b.)	22 b.
Průduškové astma	ČPZP	https://www.czp.cz/clanek/1123-0-Prohlaseni.html	neuvezen (0 b.)	Česká průmyslová zdravotní pojišťovna (5 b.)	neuvezeno (0 b.)	neuvezeno (0 b.)	pro veřejnost (5 b.)	přívětivé, srozumitelné, bez chyb (5 b.)	informace o GDPR, bez nutné registrace (5 b.)	bez reklamního sdělení, z financí zdravotní pojišťovny (5 b.)	75 b.
Vyhledávání Několic způsobů, jak zhubnout za hodinu	Jak hubnout? jak-hubnout.eu	https://jak-hubnout.eu/nekolik-zpusobu-jak-zhubnout-za-hodinu/	neuvezen (0 b.)	Miroslav Hajda - uveden jako správce webu a provozovatel (1. bod)	neuvezeno (0 b.)	neuvezeno (0 b.)	přímo neuvezeno, vyplývá z podstaty webu, informace jsou nevyvážené, obsahuje emotivní výrazy (0 b.)	nekompletní informace, obsahuje chyby (0 b.)	informace o GDPR, bez nutné registrace (5 b.)	obsahuje reklamy, není jasné z čeho je stránka financována (1 b.)	13 b.

Tabulka 1 – Správný postup hodnocení článků dle autorů článků

Při hodnocení váha jednotlivých kritérií kvality není na stejné úrovni (např. autorství je důležitější než uživatelská přívětivost), proto byly přidělené body následně vynásobeny stanovenou vahou konkrétního kritéria. Výsledné hodnoty jednotlivých kritérií byly sečteny, takže hodnotu kvality každého zdroje prezentovalo pouze jedno číslo. Porovnáním těchto čísel účastníci zjistili, který ze 4 článků je důvěryhodnější (vyšší hodnoty poukazovaly na vyšší kvalitu informačního zdroje a nižší naopak) (viz Tab. č. 1).

Tento způsob hodnocení má své nedostatky, a to především v subjektivním přístupu jednotlivých hodnotitelů. Některá z kritérií lze hodnotit přesně (např. zda je uveden autor, zda je uvedeno datum poslední aktualizace či odkazy na literaturu), ale některá kritéria mohou ovlivňovat osobní názory hodnotitelů (např. jsou-li informace jasné či zda je navigace na stránce přehledná). V některých případech tak může být obtížné rozhodnout o správné výši bodového ohodnocení. Výsledné bodové hodnocení se tedy mezi jednotlivými účastníky může vlivem subjektivního pohledu mírně lišit. Pokud však jednotlivci přistupuje ke všem článkům objektivně a hodnotí je stejnými kritérii, pořadí výsledných čísel by mělo zůstat zachováno, tedy že články z webů ČOPN a ČPZP lze považovat za důvěryhodnější

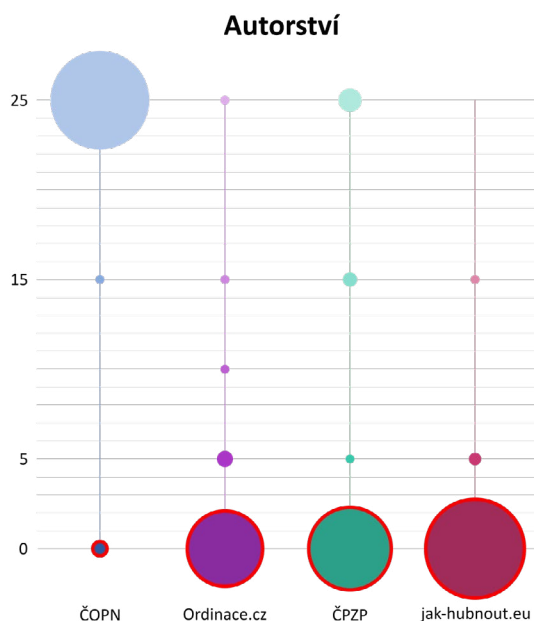
než články z webů Ordinace.cz a Jak hubnout. Článek z webu Ordinace.cz by pak měl být o něco více důvěryhodnější než článek z webu Jak hubnout (viz Tab. č. 1).

Cvičení absolvovalo celkem 53 účastníků kurzu. Všem účastníkům vyšlo správně, že články z webu ČOPN a ČPZP jsou důvěryhodnější než články z webů Ordinace.cz a Jak hubnout. Avšak jen 50 účastníkům však vyšlo, že je článek z webu Ordinace.cz důvěryhodnější než článek z webu Jak hubnout.

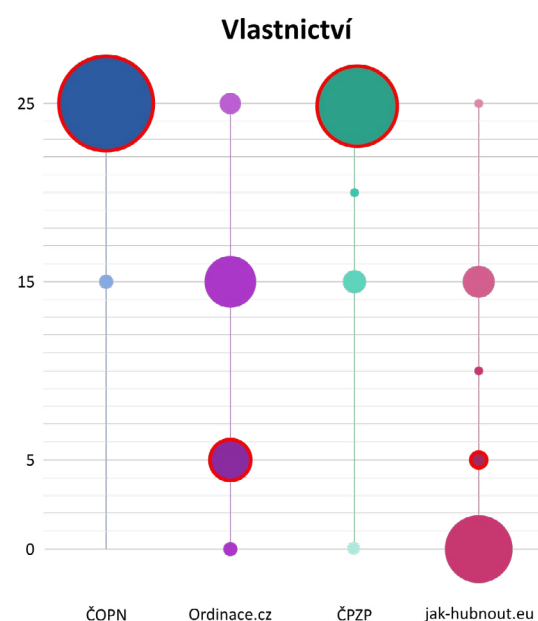
Porovnání bodového ohodnocení všech účastníků může odhalit jak nedostatky zvolené metodiky, tak nedostatky v dovednostech účastníků. Pro tento účel byl vytvořen vlastní typ grafu. Sloupec (osa x) reprezentují hodnocené weby. Osa y znázorňuje výši přiřazených bodů vynásobených vahou konkrétního kritéria (viz Tab. č. 1). Velikost bublin znázorňuje počet účastníků, kteří toto bodové ohodnocení zvolili a kroužkem vyznačené bubliny odpovídají hodnocení, které by k jednotlivým kritériím přiřadili autoři cvičení.

Tento způsob vizualizace odhaluje chybný úsudek 92,6 % účastníků při hodnocení kritéria autorství (viz graf č. 3).

Ani u jednoho z článků není uveden autor. Hodnocení tohoto kritéria je tudíž u všech článků jednoznačně 0 b. Přesto několik z účastníků nějaké body za toto kritérium přidělilo. U článku

Graf 3 – Vizualizace hodnocení účastníků – kritérium autorství

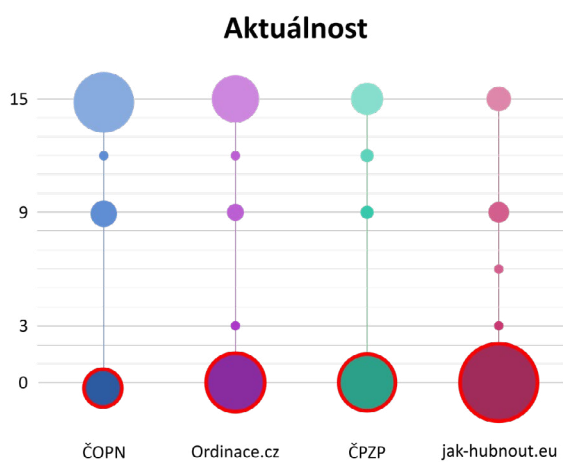
Graf 4 – Vizualizace hodnocení účastníků – kritérium vlastnictví

z webu ČOPN dokonce téměř všichni účastníci (92, 6 %), kromě 3, zaměnili odkaz na odbornou konzultaci za autora článku.

Hodnocení kritéria vlastnictví je o něco složitější. Pro zjištění toho, kdo je vlastníkem webu, je zapotřebí web prohledat. Tento údaj se většinou nachází v záložce „o nás“, často lze vlastníka odhalit také prostřednictvím informací týkajících se GDPR. Hodnocení kritéria vlastnictví bylo pravděpodobně nejnáročnější u webu *Ordinace.cz*, kde na první pohled není zřejmé, že za webem stojí komerční společnost podnikající dle obchodního rejstříku v oblasti nákupu, skladování a prodeji zdravotnických prostředků [13]. Někteří účastníci se pravděpodobně nenechali zmást záložkou o nás, ve které jsou uvedeny kontakty na redakci. Pouze uvedení kontaktů však není zárukou kvality.

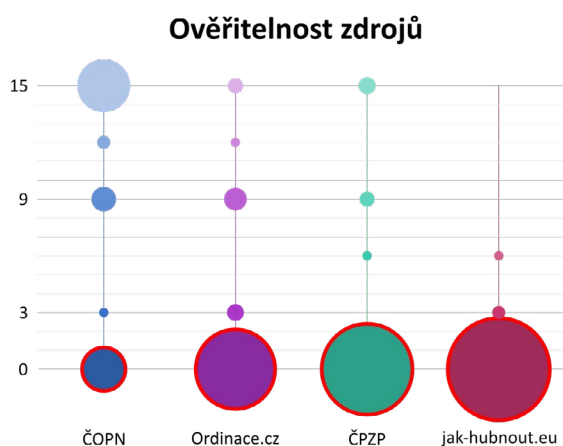
Vlastníkem webu *Jak hubnout* je podnikající fyzická osoba, která dle rejstříku ekonomických subjektů nepodniká v oblasti zdravotnictví [14].

Vizualizace naznačuje, že někteří účastníci hodnotili toto kritérium povrchně a nezkoumali do hloubky, kdo je doopravdy vlastníkem webu.

Graf 5 – Vizualizace hodnocení účastníků – kritérium aktuálnost

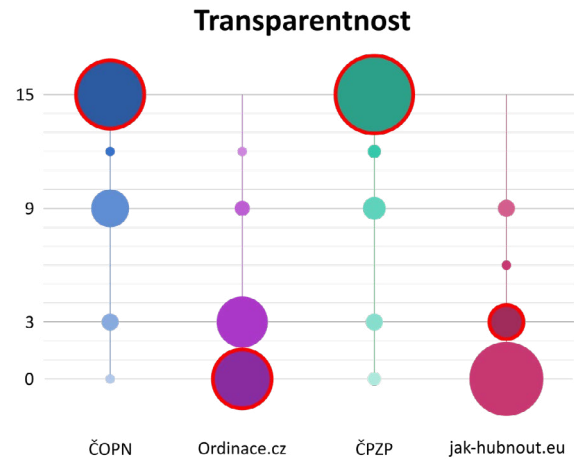
U kritéria aktuálnost je důležité, zda je obsah článků aktuální. Zda je v článku skutečně vše aktuální a podle současných doporučených postupů dokáže rozeznat pouze odborník. Běžný uživatel webu se pak musí řídit uvedeným datem vydání či poslední aktualizace. Bohužel ani u jednoho z článků není tento údaj uveden. Hodnocení všech článků by tudíž mělo být 0 b. Přesto značná část účastníků k tomuto kritériu přidělilo nějaké body (ČOPN – 68,5 % účastníků, *Ordinace.cz* – 48,2 % účastníků, ČPZP – 30,2 % účastníků, *Jak hubnout* – 29,6 % účastníků). Vysoký počet mylného hodnocení může být způsobeno záměnou

Graf 6 – Vizualizace hodnocení účastníků – kritérium ověřitelnost zdrojů

hodnocením data aktuálnosti článku s datem copyrightu webu. Bohužel aktuálnost webových stránek nemusí vypovídat o aktuálnosti konkrétního článku na webu uvedeném.

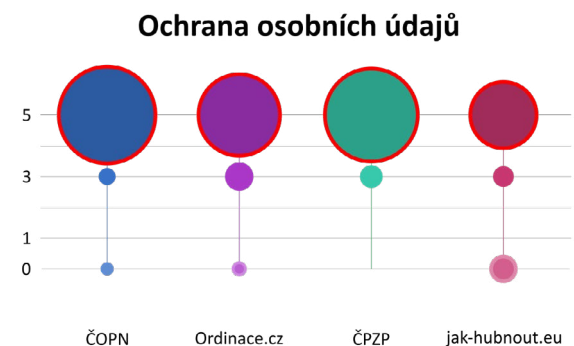
Žádný z článků neobsahuje odkazy na původní zdroje. Hodnocení tohoto kritéria by tudíž u všech článků mělo být 0 b. Nelze odvodit, proč někteří z účastníků hodnotili toto kritérium více body.

Graf 7 – Vizualizace hodnocení účastníků – kritérium transparentnost

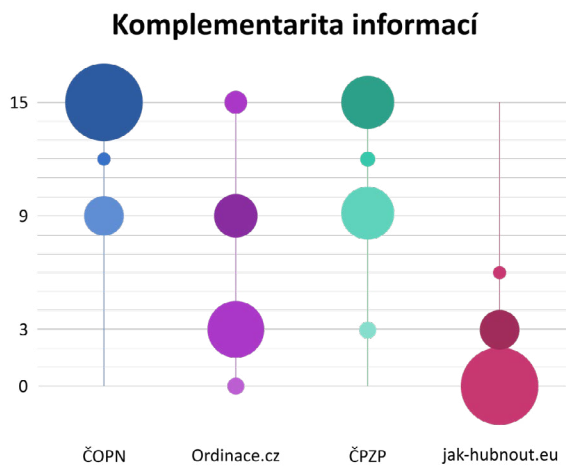
Kritérium transparentnost by mělo účastníky vést k zamyšlení nad tím, jakým způsobem je stránka financována a zda stránky nepodněcují návštěvníky k nákupu zboží. Z tohoto hlediska jsou stránky *Českého občanského spolku proti plicním nemocem* a stránky *České průmyslové zdravotní pojišťovny* důvěryhodné. Přestože ani jeden z webů neobsahuje reklamní sdělení, část účastníků i tyto weby považuje za nedůvěryhodné.

Zajímavé je, že většina účastníků hodnotila podle tohoto kritéria web *Jak hubnout* jako méně důvěryhodný než web *Ordinace.cz*. Přitom stránky *Ordinace.cz* obsahují reklamu na zboží týkající se obsahu článku, ačkoli vizuálně oddělenou, přesto zasazenou přímo v textu článku. Na webu *Jak hubnout* se reklama také vyskytuje, ale na jiné téma a nezasahuje do textu.

Graf 8 – Vizualizace hodnocení účastníků – kritérium ochrana osobních údajů

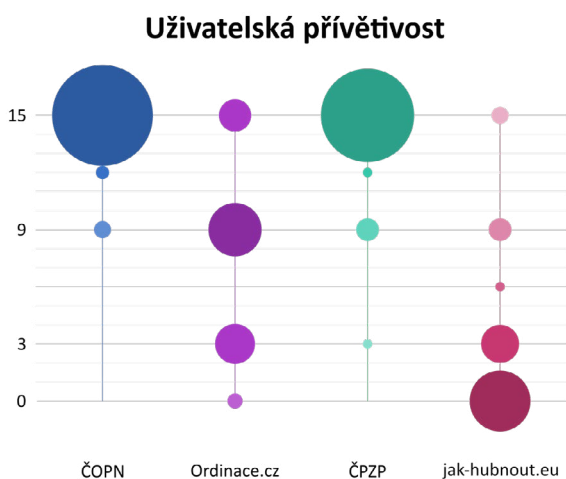
Všechny weby obsahují informace týkající se GDPR a ani jeden z webů nevyžaduje pro přístup k informacím neoprávněné poskytnutí osobních údajů. Hodnocení tohoto kritéria by u všech webů mělo být 5 bodů. Část účastníků přidělilo k tomuto kritériu 3 body. K této skutečnosti mohla napomoci nepřesně formulovaná věta v metodice, kde by mělo být doplněné, že stránka vyžaduje odůvodněnou registraci pro přístup k dané informaci.

Graf 9 – Vizualizace hodnocení účastníků – komplementarita informací

Do hodnocení komplementarity informací může z velké části zasahovat subjektivní pohled hodnotitele, protože je zapotřebí určit, za jakým účelem byla stránka založena, zda jsou informace vyvážené, bez předpojatosti a poskytují různé pohledy. U webů ČOPN, Ordinance.cz a ČPZP je přímo uvedeno, že slouží k informování pacientů či laické veřejnosti. Článek na webu Ordinance.cz však obsahuje emotivně zabarvený patientský příběh. U webu Jak hubnout není zas nikde explicitně vyjádřeno, k jakému účelu a pro koho jsou stránky vytvořeny. Navíc článek samotný obsahuje drobné gramatické chyby (např. chybějící čárka, špatně použitá lomítka, špatně zapsané procento). Lze tedy říci, že hodnocení účastníků z větší části odpovídá skutečnosti.

Do kritéria uživatelská přívětivost zasahuje subjektivní pohled hodnotitele asi nejvíce, především v oblasti týkající se orientace na webových stránkách. Weby ČOPN a ČPZP jsou bez reklam a obsahují stručné a jasné informace. Orientaci na stránkách Ordinance.cz zneprůjemňuje všeprostopující reklama. Na webu Jak hubnout jsou kvůli použití stejných designových prvků na první pohled špatně rozlišitelné odkazy vedoucí na jiné místo na webových stránkách od odkazů vedoucí na cizí webové stránky. Hodnocení účastníků tedy z velké většiny odpovídá skutečnosti.

Graf 10 – Vizualizace hodnocení účastníků – kritérium uživatelská přívětivost

4.1.4 Shrnutí analýzy

Výsledky analýzy naznačují, že se někteří účastníci při hodnocení zdrojů nechovají objektivně. Pravděpodobně dokáží na první pohled rozeznat, který z webů je méně důvěryhodný, což

se pak projevuje u webu Ordinance.cz a Jak hubnout nižším hodnocením i v případech, kdy tomu jednotlivé aspekty webu neodpovídají, a naopak vyšším hodnocením u webů ČOPN a ČPZP v případech, kdy daná kritéria nespĺňují.

Účastníci měli problém s dohledáním jednotlivých aspektů webů odpovídajících kritériím: např. autora článku je zapotřebí hledat přímo u článku, zatímco pro zjištění vlastnictví je potřeba prohledat celý web. Problémy se vyskytly také při identifikaci těchto aspektů. Účastníci pravděpodobně zaměňovali datum vydání článku / aktualizace článku s rokem uvedeným v zápatí stránky. V jednom případě zaměnili konzultanta za autora článku.

5 Závěr

Knihovníci projevili o tématiku zdravotní gramotnosti zájem a je vhodné je v tomto směru dále vzdělávat, protože prostřednictvím jednoho knihovníka se informace o zdravotní gramotnosti mohou šířit k velkému počtu uživatelů.

Provedená analýza má svá omezení, protože částečně pracuje s předpoklady odhadující chování uživatelů při kritickém hodnocení informačních zdrojů. Pro hlubší pochopení uživatelského chování by bylo zapotřebí rozsáhlejšího zkoumání. Výsledky analýzy však naznačují, že někteří z účastníků hodnocení nevěnují dostatečnou pozornost a nad jednotlivými aspekty webů se kriticky nezamýšlejí. Do budoucna bude vhodné do kurzu zařadit i obsah rozšiřující základní informační gramotnost a obsah věnující se nácviku kritického myšlení.

Při hodnocení webových zdrojů se ukazuje, že kvalitní webové stránky postrádají základní parametry deklarující důvěryhodnost – neodkazují na původní zdroje, u článků neuvádí ani autora ani datum vydání / poslední aktualizace. Je zapotřebí, aby autoři informačního obsahu i v elektronické podobě začali dodržovat základní publikační pravidla.

Literatura

- [1.] 1.6 Kultura. Strategický rámec Česká republika 2030 [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, Odbor pro udržitelný rozvoj, 2017, s. 43-45 [cit. 2021-8-30]. ISBN 978-80-7440-181-6. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/kapitoly-strategie/lide-a-spolecnost/1-6-kultura/>
- [2.] Konceptce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021-2027 s výhledem do roku 2030: knihovny - pilíře občanské společnosti, vzdělanosti a kultury. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2020. ISBN 978-80-7050-734-6. Dostupné také z: <https://ipk.nkp.cz/docs/koncepce-rozvoje-knihoven-2021-2027>
- [3.] The librarian's role in the provision of consumer health information and patient education. Bulletin of the Medical Library Association [online]. 1996, 84(2), 238-239 [cit. 2021-8-30]. ISSN 00257338. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=lxh&an=ISTA3202551&scope=site>
- [4.] INSTITUTE OF MEDICINE. Health Literacy: A Prescription to End Confusion. Washington, D.C.: The National Academies Press, 2004. ISBN 9780309091176. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.17226/10883>
- [5.] TRUCCOLO, Ivana, Mauro MAZZOCUT, Chiara CIPOLAT MIS, et al. Patients and caregivers' unmet information needs in the field of patient education: results from an Italian multicenter exploratory survey. SUPPORTIVE CARE IN CANCER [online]. 2019, 27(6), 2023-2030 [cit. 2021-8-30]. ISSN 09414355. Dostupné z: doi:10.1007/s00520-018-4439-z
- [6.] MAZZOCUT, M., I. TRUCCOLO, M. ANTONINI, F. RINALDI, P. OMERIO, E. FERRARIN a C. TASSO. Web Conversations About Complementary and Alternative Medicines and Cancer: Content and Sentiment Analysis. Journal of medical Internet research [online]. 2016, 18(6), e120 [cit. 2021-8-30]. ISSN 14388871. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.muni.cz/10.2196/jmir.5521>

- [7.] DALRYMPLE, Prudence W. a Brian GALVIN, ed. *Growing community health literacy through libraries: sharing global perspectives*. Berlin: De Gruyter Saur, 2020. IFLA publications. ISBN 978-3-11-036251-0. Dostupné z: <https://doi.org/10.1515/9783110362640>
- [8.] LESENKOVÁ, Eva, Helena BOUZKOVÁ a Alexandra SURÁ. *Zvyšování zdravotní gramotnosti - zapojení Národní lékařské knihovny do spolupráce se sítí veřejných knihoven ČR*. In: *Medsoft 2020*. Praha: Creative Connections, 2020, s. 84-89. ISBN 978-80-86742-54-9. ISSN 1803-8115. Dostupné z: http://www.creativeconnections.cz/medsoft/2020/Medsoft_2020_Lesenkova.pdf
- [9.] Portál MedLike: <https://www.medvik.cz/medlike/>
- [10.] Portál Kurzy.knihovna.cz: <https://kurzy.knihovna.cz/>
- [11.] NLK Metodika hodnocení kvality zdrojů: <https://nlk.cz/zdroje/medlike/metodika-hodnoceni-kvality-zdroju/>
- [12.] CRAP test: <http://librarygrits.blogspot.com/2013/12/the-crap-test-rubric.html>
- [13.] PEARS HEALTH CYBER, s.r.o. *Veřejný rejstřík a sbírka listin [online]*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik>
- [14.] Miroslav Hajda, IČO 01324632. *Registr ekonomických subjektů [online]*. Praha: Český statistický úřad, © 2013 [cit. 2021-8-30]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/irsw/>

Kontakt

Mgr. Klára Bohutínská
Národní lékařská knihovna,
Sokolská 54
121 32 Praha 2
telefon: 296 335 937
e-mail: bohutinska@nlk.cz
<https://nlk.cz/>

PhDr. Eva Lesenková, PhD.
Národní lékařská knihovna,
Sokolská 54
121 32 Praha 2
telefon: 296 335 932
e-mail: lesenkova@nlk.cz
<https://nlk.cz/>

HEALTH LITERACY 2021: HOW CAN WE BETTER OBTAIN HEALTH INFORMATION?

Abstract

An important role in the support of health literacy also belongs, together with health care entities, to educational and cultural institutions and organizations, patient organizations - and other support groups - have a great contribution.

Among the activities that the National Medical Library has been supporting since 2016 is the development of health literacy in the Czech Republic, including events within lifelong learning.

The paper informs about a course on this literacy, which took place in the spring of 2021 in the LMS Moodle environment. Experience with content creation, preparation, course and results of course evaluation are presented.

Keywords

Health Literacy, Libraries, Evaluation of the Quality of Information Resources, Information Behavior